

Національна академія мистецтв України
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

**МИКОЛА СТОРОЖЕНКО – ХУДОЖНИК,
ПЕДАГОГ, ЛЮДИНА**

присвяченої 90-річчю від дня народження М.А. Стороженка

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

всеукраїнської науково-практичної конференції

08 листопада 2018 р.
Київ

УДК 750711(477»19»)

Микола Стороженко – художник, педагог, людина: зб. тез доповідей наук.-практ. конф., Київ, 08 листопада 2018 р. – К., 2018. – 37 с.

Збірник укладено за матеріалами науково-практичної конференції «Микола Стороженко – художник, педагог, людина», проведеної Національною академією мистецтв України разом з Національною академією образотворчого мистецтва і архітектури 08 листопада 2018 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- Чебикін А.В.** президент НАМ України, ректор НАОМА, академік НАМ України, професор
- Яковлєв М.І.** перший віце-президент Національної академії мистецтв України, академік НАМ України, доктор технічних наук, професор
- Бітаєв В.А.** віце-президент Національної академії мистецтв України, академік НАМ України, доктор філософських наук, професор
- Бердинських С.О.** учений секретар відділення образотворчого мистецтва НАМ України, кандидат технічних наук
- Ковальчук О. В.** проректор з наукової роботи НАОМА, кандидат мистецтвознавства
- Марковський А.І.** учений секретар відділення синтезу пластичних мистецтв НАМ України, кандидат архітектури
- Перевальський В. Є.** академік-секретар відділення образотворчого мистецтва НАМ України, академік НАМ України, доцент

ЗМІСТ

АВУЛА Анастасія Ігорівна , аспірант кафедри теорії та історії мистецтв НАОМА. <i>Педагогічна діяльність М. Стороженка.</i>	5
БАРИНОВА Віра Іванівна , народний художник України, професор кафедри живопису НАОМА, академік НАМ України. <i>«Кобзар» М. Стороженка.</i>	5
ГУСАР Віталій Володимирович , ст. викладач НАОМА. <i>М.А. Стороженко - Протагоніст, Учитель, Людина.</i>	6
ЗУБАВІНА Ірина Борисівна , доктор мистецтвознавства, професор, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу теорії та історії культури Інституту проблем сучасного мистецтва НАМ України, академік НАМ України. <i>Світоглядні засади творчості Миколи Стороженка.</i>	9
ЛУГОВСЬКА Анна Едуардівна , студент НАОМА. <i>Проект “INTERMEZZO” в музеї М.А. Стороженка в с. В’язовому Сумської області.</i>	10
МАЙСТРЕНКО-ВАКУЛЕНКО Юлія В’ячеславівна , кандидат мистецтвознавства, заслужений художник України, доцент кафедри рисунка НАОМА. <i>Барокові принципи у системі викладання рисунка в майстерні живопису та храмової культури професора М.А. Стороженка.</i>	11
ОСАДЧУК Анна Олександрівна , випускник майстерні живопису і храмової культури М.А. Стороженка НАОМА. <i>Художнє наповнення Свято-Михайлівського кафедрального собору в місті Житомир.</i>	13
ПАСІВЕНКО Володимир Іванович , народний художник України, член-кореспондент відділення синтезу пластичних мистецтв НАМ України. <i>Микола Стороженко – це епоха в образотворчому мистецтві.</i>	15
ПЕРЕВАЛЬСЬКА Мирослава Василівна , старший викладач кафедри графіки НТУУ «КПІ» ім. І.Сікорського. <i>Єдність змісту і форми в книжковій графіці Миколи Стороженка.</i>	16
ПЕРЕВАЛЬСЬКИЙ Василь Євдокимович , доцент, академік-секретар відділення образотворчого мистецтва НАМ України, дійсний член (академік) НАМ України, завідувач кафедри графічних мистецтв НАОМА. <i>Микола Стороженко – мистець для епохи.</i>	18
ПЕТРУК Роман Ігорович , ст. викладач КДАДПМіД ім. М. Бойчука. <i>Етапи ведення роботи в екстер’єрі купола церкви під керівництвом М. Стороженка.</i>	19

ПИЛИПЕНКО Іван Якович , заслужений діяч мистецтв України, доцент, керівник Майстерні живопису і храмової культури імені Миколи Стороженка. <i>Виконання дипломних робіт на ступінь бакалавра в учбовому іконостасі за ескізами М.А. Стороженка.</i>	20
СМІРНОВА Дарія Андріївна , магістр архітектури, художник-графік. <i>Свою Україну любив: художник-монументаліст Микола Стороженко</i>	21
СОЛОВЕЙ Олесь Васильович , заслужений діяч мистецтв України, доцент, в.о. завідуючого кафедри живопису та композиції НАОМА. <i>Особливості ідейно-символічного наповнення програми мозаїчного панно М.Стороженка « Україна скіфська – Еллада степова ».</i>	23
ФЕДУРУК Олександр Касьянович , доктор мистецтвознавства, професор, академік-секретар відділення теорії та історії мистецтв НАМ України, дійсний член (академік) НАМ України. <i>М. Стороженко – художник, педагог, людина.</i>	24
ХАРЧЕНКО Поліна Вагифівна , кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент, учений секретар відділення теорії та історії мистецтв НАМ України. <i>Розвиток духовності сучасної молоді як кредо творчої і педагогічної діяльності Миколи Стороженка.</i>	27
ХРАПАЧОВ Олександр , старший викладач кафедри живопису і композиції НАОМА. <i>Одухотворення у мистецтві.</i>	28
ЦУГОРКА Олександр Петрович , заслужений діяч мистецтв, доцент кафедри живопису НАОМА. <i>Не кричуще достоїнство творчості музею М. Стороженка.</i>	30
ШАМОНІН Олександр Геннадійович , науковий співробітник відділу науково-координаційної діяльності та інформації НАМ України, член Національної спілки журналістів України. <i>Постать Миколи Стороженка в аспекті взаємозв'язку живопису і музики.</i>	32
ЮР Марина Володимирівна , кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник ІПСМ НАМ України. <i>Шевченкіана Миколи Стороженка: простір інобуття.</i>	33
ЯКИМЕЧКО Микола Богданович , заслужений діяч мистецтв України, доцент ДВНЗ ПНУ ім. В. Стефаніка. <i>Композиційний пошук як важливий засіб формування творчого мислення.</i>	35
Перелік скорочень	37

АВУЛА Анастасія Ігорівна,
аспірант НАОМА,
керівник: професор Селівачов Михайло Романович

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ М. СТОРОЖЕНКА

Неординарна і самобутня постать Миколи Андрійовича Стороженка мала неймовірний вплив на сучасників. Адже митець у своїй творчості перетнув не один Еверест. Його порівнювали з Мікеланджело сьогодення, та йому не було рівних. Новаторство технік та монументальність композицій стали унікальними в своєму роді. Талант, працелюбність та твердість характеру зробили його титаном серед мистців.

Майбутній педагог навчався у видатних — С. Григор'єва, М. Шаронова та Т. Яблонської. Але багато часу приділяв самоосвіті, ретельно аналізуючи старих майстрів, шукав власний шлях.

З 1973 року почав викладати у Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури. У 1989 стає професором на кафедрі живопису і композиції. А у 1993 народжується його власне дитя — навчально-творча майстерня живопису та храмової культури. Там студенти, під пильним оком Миколи Андрійовича, відточували композиційні рішення та осягали різні техніки такі як: енкаустика, мозаїка, яєчна темпера, олійний живопис та ін. Педагог ніколи не зупинявся у пошуках, на що націлював й студентів.

Мені випала нагода бути його студенткою. Вчитель багато розповідав про метафізику буття, тетракуб, та трансцендентальність звичайного світу. Саме тому, через його глибинні знання, його роботи набували сенсу і наповненості. Це відчуття він намагався передати і своїм студентам, ніби налаштовуючи їх на правильну хвилю, що дає можливість ясно мислити і через мистецтво осягати всесвіт.

БАРИНОВА Віра Іванівна,
народний художник України,
професор кафедри живопису НАОМА, академік НАМ України

«КОБЗАР» М. СТОРОЖЕНКА

Не можу спокійно дивитись на ілюстрації, не читати геніальні слова, як Т. Шевченка, так і Миколи Стороженка. Кожний відчує по-своєму, зрозуміє, а може і ні, виданий цей альбом. А він виданий якраз у ці дні великої напруги, великого горя, великого піднесення духу українського народу. Хотілось би

великими полотнами друкувати і по всій Україні показувати Т. Шевченка у розумінні нашого великого майстра, учителя Миколи Стороженка.

Так. Ось лежить цей альбом у мене на столі, подарований Миколою Стороженком. Як до ікони підхожу, відкриваю великий футляр кольору землі. На ньому тоненька золота рамочка, у якій портрет молодої людини. М. Стороженко зобразив цей портрет якоюсь загадкою, бачу якби відчуття звуку, як струни нерви пальців. Я відчула звук із землі. Хто ж він? Так. Це Тарас Шевченко, це Микола Стороженко. Написані слова «Мій Шевченко». Дійсно мій. Ні, то Миколи Стороженка.

Година ночі. Я не можу заснути. Гортаю сторінки альбому і бачу себе дитиною. Ось мама. Вона відкриває скриню у темній комірчині. Там біле і сирове полотно, там сорочки моїх пращурів, там таємність звуку землі. Може то розрита могила?. Там напружені струни, чується запах давнини! Ні, то малюнки Миколи Стороженка. Він так задумав, відчув.

Ось у русі мати, рух полотна, як самого життя. Чия то мати? Моя? Його? Наша? Притиснула до грудей немовля. Воно, як пуп'янок насолоджується любовію матері. Її погляд глибоких очей опущений до дитини. Лівою рукою, долонею до нас вказує на рух скручених полотен, як доріг. Мати знає, що це дитя піде боротись, віддавати життя людям.

Той кобзарик, той янгелик звука – як бандури подає знак життя.

А далі по білому чистому папері маленькою цяткою Той, наш, нами відомий поет-кобзар Т. Шевченко. Високе чоло, ніби світло небесне. Він дивиться у себе.

А ось далі. Він Пророк. Він Тарас Шевченко. Показує куди іти, листок паперу, опущене перо. Мабуть уже написав ті геніальні слова «Заповіту». Рух. Зібране полотно, за плечима вона Вона притримує списані, змальовані папери. То Катерина, то Мати, то може Україна, то рідна Тарасова земля. Думайте, бо великими буквами слова: «Мій Т. Шевченко».

ГУСАР Віталій Володимирович

ст. викладач кафедри культури та
соціально-гуманітарних дисциплін НАОМА

ПРОТАГОНІСТ, УЧИТЕЛЬ, ЛЮДИНА

Моє велике бажання – бути людиною. Багато зустрічаю осіб, але мало серед них людей у повному значенні того слова. Зустрівшись з такою людиною, ви відходите від неї кращі.

Бл. Любомир Гузар

Слово про Миколу Андрійовича Стороженка, хочеться розпочати з цитати Любомира Гузара, яку він згадував останні роки начебто приміряючи до себе.

Символічно і визначально, що через роки після уходу Великого Вчителя з цього світу, такого моторошного, полохливого, неспокійного і невизначеного за своїми перспективами, ми продовжуємо говорити про свого старшого колегу, друга, і часто одноступця, як про присутнього в нашому сьогодні.

Я мав 33 роки щасливих миттєвостей спілкування з Метром. Ми розмовляли, ділилися наболілим, шуткували, бо гумор і оптимізм супроводжували його завжди.

Він вчив і учився у своїх учнів, чув і поважав їх думку. Переймався їх переживаннями, потребами, творчою долею кожного. Пробачав їхні слабкості. Допомагав і словом, і пензлем легко, непомітно, ненав'язливо. Як він сам колись зізнався, по-секрету, був співавтором багатьох дипломних робіт, але ніколи не говорив про це вголос. Прагнув виявляти самотність і підкреслювати індивідуальні здібності студента. Наставляв, опікав, підтримував і захищав. Як батько - мудрий, завбачливий, спокійний, щедрий і люблячий.

За час роботи на чолі студентського профкому Художнього інституту (1982-1991-), я мав багато свідчень його небайдужого дбайливого ставлення до своїх студентів.

Він нагадував мені українського Вітторіно да Фельтре видатного італійського практика, теоретика-новатора з давнього ломбардійського містечка Мантуї, який, за підтримки герцога Гонзаго, заснував у 1425 році школу «Casa gioiosa» («Будинок радості»).

Як і у Вітторіно, педагогічна рефлексія Миколи Андрійовича була спрямована на організацію учбового процесу таким чином, щоб знання та навички учні отримували не через примус, зазубрювання і покарання, а шуткуючи, граючи, радісно.

Педагогічні принципи «Casa gioiosa», викладені у трьохскладовій програмі, полягали у: 1) вихованні моральних якостей та патріотизму; 2) вихованні та закалюванні організму; 3) засвоєнні конкретних знань. Саме таким бачив своє призначення Стороженко - Вчитель і Художник.

Майстерня «сакрального мистецтва» вимагає від студента і моральності, і духовності, і патріотизму, а навчити подібним людським якостям може тільки той, хто володіє та керується ними у своєму житті і творчості. Недаремно М. Стороженко був серед перших, хто у свої художні твори вводив образи українських просвітителів і митців, імена яких довгий час свідомо замовчувались.

Одним словом, своїми людськими скарбами, як і технікою живопису, Микола Андрійович ділився із студентами легко, щедро і делікатно, вони ж не тільки засвоїли його науку, а і збагатили її своїми творчими здобутками, прославляючи у світі Україну і свого Вчителя.

Миттєвості життя

Без коментарів.

Епізод 1-й. За сприяння М.А.Стороженка «Стіна пам'яті» отримала друге життя.

Розмови про відновлення пам'ятки точилися роками. Перша спроба її відновити датується 2014 р. За ініціативи директора СКП «Київський крематорій» Данилюка А.В., у липні 2014 була створена робоча група по відновленню (відкриттю) частини монументальної композиції, об'ємного горельєфу «Стіна пам'яті», до складу якої я входив.

Однак, почати роботи було неможливо без участі і допомоги виконавців монументу. На той час Ада Рибачук (27.07.1931-22.09.2010) закінчила свій земний шлях, а Володимир Мельниченко категорично відмовлявся вести будь-які переговори із будь-ким.

Процес зрушив лише після того, як з'ясувалося, що «гарантом порядності» учасників робочої групи може виступити М.А. Стороженко. Перша зустріч відбулася 14 липня 2014. 18 травня 2018 відкрито 1-й фрагмент «Стіни пам'яті». (4 фото).

Епізод 2-й. «Передчуття Голгофи» як пророцтво і попередження Миколи Андрійовича можновладцям.

Епічне полотно «Передчуття Голгофи» (4x7 м.) складається з восьми елементів. Картина була завершена у 2012, а у 2013 експонувалася в НАМУ.

На презентації, в розмові зі мною Микола Андрійович висловив пропозицію передати картину до Верховної Ради, за умови розміщення її на центральній стіні ВРУ, де на той час розміщувались портрети керуючих країни, в т.ч. нардепів всіх скликань.

Переговори з керівництвом апарату пройшли добре. Ідея сподобалася. Залишилось отримати згоду Голови ВР. Обнадійливу звістку передав Миколі Андрійовичу. Через кілька тижнів нам передали відмову Голови ВР з причини відсутності необхідного місця для картини.

Епізод 3-й. Остання фотосесія Майстра.

«Як вчитель, - сказав мені Микола Андрійович усміхаючись, - я багато десятиліть «строїв» своїх вихованців, а на цій фотосесії вперше «строїли» мене.» (8 фото).

Мені пощастило зустріти на своєму життєвому шляху Миколу Андрійовича, людину, яка, сподіваюся, допомогла мені бути кращим.

*«Стіна пам'яті» - цвинтарна монументальна композиція на тему смерті і скорботи.

Виконували художники-монументалісти [Володимир Мельниченко](#) і [Ада Рибачук](#) впродовж 1968-1981. У січні 1982 наказом Мінкульту УРСР художні роботи були припинені як, «чужі принципам соціалістичного реалізму». З березня по червень 1982 на монумент було вилито 300 самоскидів цементного розчину і на початок літа «Стіна» була забетонована повністю.

ЗУБАВІНА Ірина Борисівна

доктор мистецтвознавства, професор,
старший науковий співробітник, головний науковий
співробітник відділу теорії та історії культури ІПСМ
НАМ України, дійсний член НАМ України

СВІТОГЛЯДНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОСТІ МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА

Оригінальний та самобутній художник європейського штибу, Микола Андрійович Стороженко запам'ятався людиною напрочуд світлою, променистою, не пафосною. Його вирізняли глибина і гармонійність суджень, виваженість думок, толерантність у ставленні до людей і світу, філософічне усвідомлення буття. Він завжди вражав різноплановістю талантів, багатомірною й різнобічною обдарованістю: працював в галузі книжкової графіки, монументального і станкового живопису. Невербальні висловлювання митця за рецептами власної «живописної алхімії» раз у раз демонстрували творчу занепокоєність художника, його постійне прагнення до самовдосконалення, оновлення знання, винаходу нових технік.

Микола Стороженко завжди видавався мені людиною ренесансного мислення, закинутою у хитку непевність сьогодення – в добу контрастів «нового бароко» – в ситуацію ілюзорної хаотичності, у проблематичний світ, де діють різноспрямовані втаємничені сили. Прояви такого латентного/прихованого/не артикульованого внутрішнього конфлікту, зрештою, знаходимо у творах митця. Зокрема, у парадоксальному поєднанні різних стилів: рис класицизму і середньовічного символізму, духу Відродження з бароковим світовідчуттям і «антропокосмічним» світорозумінням у дусі Григорія Сковороди та Володимира Вернадського. Людина для Миколи Стороженка була справжнім мікрокосмосом, з чого вибудовувалась цілісна світоглядна концепція зв'язку та взаємопізнання людини і Всесвіту.

Можливо, саме усвідомлення нерозривності зв'язку людини з небом – Богом, космосом, Всесвітом, надихало митця у створенні сакральних композицій при розписах церкви Миколи Притиска, що на Подолі в Києві; було поштовхом до заснування Майстерні живопису і храмової культури при Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури (1994), знайшло прояв при створенні масштабного епічного полотна – «Передчуття Голгофи» (2000-2013) – провіденційного твору, що став своєрідним кредо (отже, «вірую!») Миколи Стороженка, концептуалізацією його світовідчуття і світорозуміння: численні образи-символи ніби огорнуті сяйвом, фігури оповиті

примарним флером ніжно-пастельних тонів: прозорий живопис, метафізична сутність якого відкрита. Цей своєрідний колаж (над картиною розміром три на чотири метри художник працював сім років – сік! не випадкова/знакова символіка чисел), не просто ілюструє євангельські сюжети, а провіщує, застерігає, прагне передати через Видиме плани Невидимого. Промовисті візуальні образи, в яких реальність органічно поєднується з метафорами, алегоріями, іншими засобами асоціативного образотворення, складаються в філософські узагальнення.

Роздуми Миколи Стороженка завжди поширювались за межі суто мистецького формату. Згадати б альбом ілюстрацій Миколи Стороженка до «Кобзаря», випущений з нагоди 200-ліття від дня народження Тараса Шевченка. Ця унікальна книга споряджена філософічними коментарями художника, що складаються в своєрідне есе. У репродукціях стороженківської «шевченкіани» в несамовитих потоках візуальності світ постає сповненим фантазмагоричної декоративності, нестримної експресії, поетичності та химерних метафор, стихії характерів та гіпермоційних станів. У такому вибагливому поєднанні візуальних кодів Українського/Козацького бароко, Ренесансного живопису з народними мотивами позначилась віра Майстра у єдність усього сущого, його порив наповнити навколишній світ творчою енергією, любов'ю, сенсом гармонійного буття.

ЛУГОВСЬКА Анна Едуардівна
студент НАОМА

ПРОЕКТ “INTERMEZZO” В МУЗЕЇ М.А. СТОРОЖЕНКА В С. В'ЯЗОВОМУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Микола Андрійович Стороженко – це окрема сторінка українського мистецтва.

Особистість, унікальна в багатьох відношеннях. Крім великого мистецького доробку він був Вчителем, який створив не просто майстерню, а школу, де закладений певний світогляд. Митець не присутній в ній зараз фізично, але викладачі: Пелипенко І.Я., Соловей О.В., та Цугорко О.П., які безпосередньо є учнями Стороженко, продовжують нести його ідеї студентам, закладаючи певні естетичні засади для подальшого розвитку кожної творчої особистості.

В 2018 році зусиллями Олександра Петровича Цугорко, Василя Андрійовича Стороженко та місцевої влади, було створено цікавий і унікальний в своєму роді музей на батьківщині митця.

Музей знаходиться в селі В'язовому Сумської області. Він розміщений на другому поверсі будівлі сільської ради. Там крім оригіналів творів, можна побачити графічні серії, наприклад, «Кобзар» та фрагменти монументальних розписів. Деякі з них збільшені в багато разів, що дає можливість роздивитися деталі.

Весною 2018 нам - студентам 5 курсу, було запропоновано зробити монументальний розпис на сходовій клітині, який слугував би певною брамою до самого музею.

Попри велику кількість перешкод, здебільше, технічного характеру, нашому творчому колективу вдалося успішно завершити проект «INTERMEZZO».

Проект складається з живопису на стіні, (виконали: Діана Факш, Христина Хміль, Анжеліка Коваль та Анна Луговська), вітражу (виконала Юлія Кириченко), арт-об'єкту на стелі (виконав Валентин Коваль).

Стилістика розпису не схожа з тією, яка притаманна самому Стороженко, але це виконано студентами, які протягом трьох років навчалися в його майстерні, і безперечно перебували в ідейно – художньому діалозі з митцем.

МАЙСТРЕНКО-ВАКУЛЕНКО Юлія В'ячеславівна

кандидат мистецтвознавства,
заслужений художник України,
доцент кафедри рисунка НАОМА

БАРОКОВІ ПРИНЦИПИ У СИСТЕМІ ВИКЛАДАННЯ РИСУНКА В МАЙСТЕРНІ ЖИВОПИСУ ТА ХРАМОВОЇ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСОРА М. А. СТОРОЖЕНКА

Ключові слова: Микола Андрійович Стороженко, майстерня живопису та храмової культури, українське бароко, рисунок.

У 1994 р. майстерню живопису та храмової культури очолив М. Стороженко; рисунок як навчальна дисципліна становив єдине ціле із живописом й композицією у мистецько-філософській концепції викладання Миколи Андрійовича. Задум організації академічних постановок базувався на засадах українського бароко, увібравши в себе наріжні принципи побудови барокового твору: протиставлення світла й темряви, як двох частин всесвіту –

світу матеріального й світу духовного; світла, яке пронизує темряву, проникає крізь неї немов крізь щілину; неподільності світла й тіні, зникнення контурів об'єктів. Основною композиційною компонентою рисункових аркушів виступала енергія барокової складки, яка динамічно подрібнює-викривляє-загинає простір, органічно спрямовуючи його до безкінечності, впливаючи й стикаючись із великими умовними плямами білого і чорного. Рисунки, виконані світлим матеріалом або розмивкою на ґрунтованій чорним основі, становили виправдане самою сутністю бароко завдання: вишукати динаміку руху світла, його передзеркалення у темній основі барокового інтер'єрного простору.

Традиції, закладені в основу методики викладання майстерні живопису та храмової культури ім. М. Стороженка, продовжено після уходу Вчителя його учнями-соратниками, І. Пилипенком, О. Соловєєм, О. Цугоркою, які багато років викладали в майстерні під керівництвом Миколи Андрійовича.

У 2016 р. студентами магістратури К. Куракіною-Новіковою, Д. Довганем, А. Проценко, С. Логіновим, П. Каніковською, В. Лисяк та О. Лінчуком було самостійно задумано й виконано під керівництвом О. Цугорки «Колективний експериментальний академічний рисунок оголеної постаті у складному ракурсі» (ґрунтований папір, соус, туш). Особливість цієї роботи полягає в тому, що студенти виступили як справжня артіль майстрів монументального мистецтва, які спільно розробили ескіз поліптиха, визначили обсяг роботи кожного й зуміли виконати особисто свою частину так, що не втративши творчу індивідуальність, роботи склали гармонійну цілісність. Задача ускладнилася тим, що кожен аркуш – це фрагмент, частина постаті натурника: «Стопа» (190×130); «Коліна» (223×198); «Кисть» (122×160); «Торс» (185×170); «Долоня» (157×90); «Лікоть» (165×122) «Голова» (170×161).

Постать складається, згортається, згинається, заламується все дрібнішими складками м'язів та суглобів, поступово розрівнюючись великими площинами мас, які поглинаються простором чорних та білих плям тла. В логіці побудови композиційної ритміки поліптиха не випадково простежується асоціація із лаконічністю й красою математичної формули. Ж. Дельоз, розглядаючи зв'язок філософії видатного математика Г. В. Лейбніца та стилем бароко, визначає, що за Лейбніцем, всесвіт складається з безкінечного числа складок, і саме складка, а не точка, є одиницею матерії, а розгинання не є протилежністю згинання, а лише створює наступну складку в середині більшої. Позбавлена симетричності, підкреслено ацентрована композиція поліптиха, принципова різноформатність його частин – все це загострює звихреність барокової динаміки й посилює звучання новітніх принципів художньої побудови твору.

Як свого часу Михайло Бойчук, спираючись на візантійське коріння давньоруського мистецтва виплекав потужний стиль неовізантивізм, так і Микола Стороженко, взявши за основу українське бароко, зумів наповнити його філософським сенсом сучасних аспектів образотворчого мистецтва й піднести на концептуально новий щабель.

ОСАДЧУК Анна Олександрівна
випускник майстерні живопису і
храмової культури ім. М.А.Стороженка НАОМА,
магістр

ХУДОЖНЄ НАПОВНЕННЯ СВЯТО-МИХАЙЛІВСЬКОГО КАФЕДРАЛЬНОГО СОБОРУ У М. ЖИТОМИР

Свято-Михайлівський кафедральний собор у Житомирі збудований у 1856 р. на кошти купця М. Хаботіна. Споруда відносно не стара, однак є однією із найстаріших кам'яних будівель релігійного призначення. Це кам'яна церква, архітектурна пам'ятка місцевого значення. З періоду заснування на стінах храму збереглося лише два фрагменти розпису, зробленого у ХІХ ст.

Художник Денис Белянський працює у соборі близько 15 років. Відразу після закінчення навчання НАОМА, майстерні живопису і храмового мистецтва під керівництвом М.А.Стороженка, він познайомився з настоятелем храму отцем Богданом. Тоді у співпраці зі своїми друзями-художниками Миколою Кіщуком та Олександром Кудрявченком було створено іконостас собору.

У 2011 році бригада художників із семи чоловік на чолі з Денисом Белянським зробили розпис притвору із зображеннями сцен «Страшного Суду». А починаючи з 2016 року йде процес розпису великого храму кафедрального собору. Тож нині маємо уже розписаний притвор, північну частину внутрішнього простору споруди, де у вікнах зображені святий Іоан Златоустий, Симеон Богоприємець, Василій Великий, Яків Праведний, Григорій Богослов та Григорій Палама, а також композиції Страстей Христових («Поцілунок Юди», «Суд Понтія Пилата над Христом», «Хресна хода») та композиціями святих мучеників воїнів Христових, яких у храмі буде сто як алегоричне зображення Небесної сотні. Й слід додати, що за останній рік було створено три композиції – «Вавилонська вежа», «Всесвітній потоп» та «Чудо святого великомученика Георгія про змія» - студентами НАОМА майстерні живопису і храмової культури ім. М.А.Стороженка, Галиною Андрусенко, Анною Коваленко та Анною Осадчук, які стали їх дипломними проектами по закінченню вузу. Розписи активно підтримуються настоятелем

храму, жертводавцями та фондом «Духовна освіта». Також є важливий момент, який полягає в тому, що собор збудований на честь Архангела Михаїла, який є покровителем воїнів – і земних, і небесних. Саме тому тема воїнства Господнього червоною ниткою проходить через усе художнє наповнення храму.

Стилістика художньої мови храму має синтетичний характер, полягає у детальній зосередженій роботі над кожним сантиметром розпису. Денис Белянський називає це монументальною мініатюрою: кількадеметровий простір заповнюється тоненькими пензликами, вплітаючи у канонічні біблійні сюжети характерні риси власне українського мистецтва, такі, як, наприклад, петриківський розпис, автором якого є художник Олена Кулик, витинанка, традиційні орнаменти української вишивки та ткацтва, а також самобутні картини української художниці Катерини Білокур.

Синтетичний характер художнього наповнення храму полягає у тому, що в зображеннях художники майстерно поєднують технологічні прийоми провідних художників епохи Відродження, кращі зразки Візантійського мистецтва, перської мініатюри, індійської пластики та вище згадані автентичні риси власне українського мистецтва. Також вона відображає головні ідеї засновників Української академії мистецтв, а саме: «Українізація модерного мистецтва та модернізація українського».

У розписах немає нічого випадкового, усе на своєму місці і має своє значення. Усі образи є унікальними, не схожі на всі інші – у кожного святого свій унікальний лик та руки. Застосовуються глибоко символічні знаки, такі як плоди гранату, смокви, квіти маку, лілеї, троянд, ірисів, соняхів, будяк, колоски пшениці, виноградна лоза, листя аканту. У розписі застосовується і розпис по золоту – старовинна традиційна техніка лаврської школи іконопису. Створені написані по золоту колони, що ніби імітують колони іконостасу і перегукуються з ними. Вони наповнені зображенням соняхів, винограду, колосків пшениці й різнотрав'я. У цих мотивах є відголоски відомого Сорочинського іконостасу, який вважається перлиною українського бароко. Золоті вставки перегукуються із золотом іконостасу, органічно доповнюючи один одного, ефект чого посилюється із добовою зміною освітлення. Також слід додати, що золото також є символом фаворського світла, яким пронизується увесь храм.

Тож слід сказати, що створюючи ці розписи, художники, намагаючись максимально синтезувати кращі риси й досягнення світового мистецтва, мають на меті створити істинно українське художнє наповнення храму, що має свою багатовікову традицію й унікальну художню мову. Показати українцям те, що, можливо, вже було забуто, що потрібно пам'ятати хто ти й звідки ти.

Відтворити такі актуальні теми – боротьби добра та зла, ствердження беззаперечної сили Господа й молитовного звернення.

ПАСІВЕНКО Володимир Іванович
народний художник України,
член-кореспондент відділення синтезу
пластичних мистецтв НАМ України

МИКОЛА СТОРОЖЕНКО – ЦЕ ЕПОХА В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

Перш за все потрібно сказати, що Стороженко М.А. заслуговує на глибоке, високопрофесійне, мистецтвознавче дослідження і високопрофесійну популяризацію. Україна має знати своїх героїв...

Протягом останніх 60 років не можливо уявити образотворче мистецтво України без універсально обдарованої, самобутньої, багатогранної і багатобарвної постаті Миколи Андрійовича – художника, педагога, філософа, патріота України.

Початок творчого життя видатного майстра, учня Яблонської Т.Н., випав на кінець 50-х і 60-ті роки ХХ століття, роки так званої «Хрущовської відлиги». Саме в ці роки відбулись щонайменше 2-і знакові події, які не могли не вплинути на формування творчої інтелігенції. В 1962 році в Москві відбулась виставка «30 років Московській організації спілки художників». Хрущов М.С. в пух і прах розносить художників П. Ніконова, Е. Неізнестного, Р.Фалька. Микола Андрійович був на цій виставці. Виставка дала зрозуміти, що є і інше мистецтво... Фактично це був початок кінця соціалістичного реалізму.

В Україні в 1964 році виходить у світовий мистецький простір, так званий «Український поетичний кінематограф». Фільм С. Параджанова «Тіні забутих предків» був визнаний світом, як новий світовий шедевр. І його породила Україна. Слово, процес пішов і вже ніякі сили його зупинити не могли...

Але, на превеликий жаль, «Хрущовська відлига» була короткою і після перегляду кінофільму «Тіні забутих предків» для української інтелігенції вона закінчувалась репресіями, тюрмами, таборами...

Для Миколи Стороженка цей період також не був раєм, але він вистояв і творчо працював... І вже в кінці 60-х років він закінчує роботу над знаковими монументальними творами, це мозаїчні композиції: «Києво-Могилянська академія» і «Львівське Ставропігійне братство» блискуче виконане в інтер'єрі інституту теоретичної фізики Національної академії наук України.

Це була надзвичайна подія, «бомба»,нове, яскраве явище в українському мистецтві і не лише українському. Це є класика українського монументально-декоративного мистецтва. Цей титанічний твір – це не пошук якогось стилю, а високий, довершений стиль Миколи Андрійовича Стороженка. І якби Микола Андрійович залишив нам лише ці два твори, він безперечно був би вписаний в історію українського мистецтва.

Народний художник України, академік, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка, професор Микола Андрійович Стороженко – це ціла епоха в образотворчому мистецтві України.

Низький уклін тій святій землі, яка породила, яку він вимір босими ногами і пішов у цей широкий і жорсткий світ і переміг, вніс неоціненний вклад в мистецьку скарбницю своєї країни.

ПЕРЕВАЛЬСЬКА Мирослава Василівна

старший викладач кафедри графіки

НТУУ «КПІ» ім. І. Сікорського

ЄДНІСТЬ ЗМІСТУ І ФОРМИ В КНИЖКОВІЙ ГРАФІЦІ МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА

Микола Андрійович Стороженко – видатний мистець монументального мистецтва, педагог, творець унікальної, відомої в Україні і поза нею, творчо-навчальної майстерні монументального мистецтва і храмової культури, академік-дослідник образотворчого мистецтва. Але водночас він був і визначним майстром графічних мистецтв. Працюючи переважно у царині графіки книжкової графіки, він створив неперевершені ілюстрації до багатьох книжкових видань центральних видавництв – «Дніпра», «Веселки», «Радянського письменника» інших. До художнього ілюстрування кожної з оформлених ним книжок він ставився відповідально, прагнучи створити оригінальну, виразну, несподівану стилістикою і застосуванням технічних засобів книгу. Якщо видавництво перевидавало ілюстровану ним раніше книжку, то для нового видання Микола Андрійович створював новий, майже не подібний до попереднього, цикл ілюстрацій. Художні версії так різнилися, що в наступному виданні не завжди вдавалося пізнати автора видання попереднього. У подібних випадках цікаво проявлявся невичерпний творчий потенціал талановитого мистця. Неймовірна творча енергія не дозволяла йому зупинитися на, хоч і універсальних, винайдених ним раніше прийомах і блискуче опанованих графічних техніках. Головними критеріями до

застосування певних художньо-технічних виражальних засобів були основні параметри художнього твору (образ автора і його стилістика, епоха, ідейно-тематична наснаженість і світ образів тощо), а ще – читацька категорія. Дух експериментаторства штовхав його на пошуки нових технологій і прийомів роботи в традиційних і рідко вживаних графічних техніках. Але робилося це не задля демонстрування новацій самих по собі, а для надання новому виданню притягальної сили, що полягає у виразній, адекватній змісту видання, сучасній мистецькій формі. Подібні книжки є рідкісними у книговидавничій справі, але для творчого ужинку нашого автора є характерними. Рідкісним є і універсалізм Стороженка стосовно володіння арсеналом графічних технік як звичним буденним інструментарієм. Ілюстрації до твору Лесі Українки про життя первісних християн «В катакомбах» виконані офортною манерою «суха голка» (асоціативно нагадує знакові печерні пошкрябини), до повістей Панаса Мирного «В степу» застосовано класичну рисувальну техніку - літографію (поширена техніка XIX ст., але майже не використовується у книжковій графіці другої половини XX-го і тепер), до видання «Сонетів» Івана Франка щонайкраще за передачею драматичної напруги використано виражальні можливості техніки «туш – перо», три видання «Чугайстра» Михайла Коцюбинського барвисто і фантастично проілюстровані для дітей звичними матеріалами – аквареллю і гуашшю... Не просто визначити і переконливо описати техніку виконання ще не досліджених усебічно унікальних у світовій практиці самодостатніх творів-ілюстрацій за мотивами Шевченкового «Кобзаря». І це не один випадок у практиці Миколи Андрійовича із застосуванням техніки, яку прийнято називати «авторською»; тут є над чим попрацювати технологам. Сам Стороженко не приховував джерел запозичення і секретів вдосконалення графічних, а також живописних і монументальних технологій. До відновлених, осучаснених та художньо осмислених, мистецьких технік відносяться гаряча і холодна енкаустики, емалі тощо. Як у монументальних роботах (мозаїках, фресках, технологічно різноманітних розписах), так і в книжковій графіці все розмаїття формотворчості і матеріалів та технічних прийомів застосовувалися Миколою Стороженком для увиразнення художньої образності творів, досконалості їх формо-змісту.

Книжкова графіка Миколи Стороженка, як і вся його мистецька спадщина, є вагомим внеском до скарбниці української культури, мистецтва і духовності та потребує ґрунтовного дослідження.

ПЕРЕВАЛЬСЬКИЙ Василь Євдокимович
доцент, народний художник України
академік-секретар відділення образотворчого
мистецтва НАМ України

МИКОЛА СТОРОЖЕНКО – МИСТЕЦЬ ДЛЯ ЕПОХИ

Ще не було епохи для поетів, але були поети для епох.

Ліна Костенко

Видатний живописець, монументаліст, графік, експериментатор з мистецькими формами і техніками, творець навчально-творчої майстерні монументального і храмового мистецтва Микола Андрійович Стороженко народився на початку другої чверті важкого для нашого народу ХХ століття. Не збулася мрія українських революціонерів про власну державу, про торжество народних ідеалів – вільно жити і працювати на своїй Богом заповіданій землі. Починалися розкуркулення, терор, штучний голодомор-геноцид та страхітливі репресії непокірного українського селянства і національної інтелігенції. Допитливий хлопець Микола був свідком поневірянь рідних людей, у долях яких віддзеркалювалася доля цілого народу. Виростав серед трудового люду – змалку у труді. Тому знав ціну трудового хліба і вартість колгоспного трудодня. Рано пробудилась і невсипуща мрія до чогось незвичайного, високого. Ішов, спотикався. Чув, як у поезії улюбленого Василя Симоненка – «надо било смотреть под ноги, так можно голову потерять». Піднімався і знову «натхненно творив ходу». Многотрудним і важким був шлях до мистецтва, але світ не без добрих людей – помагали. А потім він і сам приходив на допомогу тим, у кого повірив, як у міцність народного духу і майбутнє рідного народу. Працював віддано, до самозабуття. Вірили і в нього. А було й інше. Прощав, добротою серця перетворюючи недоброзичливців на відданих колег і, навіть, друзів. Ставав на повен зріст як людина і громадянин, і надихав випрямлятися інших. Всупереч україноненависникам-зайдам і своїм малоросам створили у прокомуністичній Спілці художників секцію монументалістів, а затим – цех монументально-декоративного мистецтва у ККМДМ, де сповідувалися, в межах куцої легальності, ідеї відродження великого національного стилю, успадковані від творців «розстріляного Відродження». Дивовижно, але Миколою Андрійовичем і колегами було створено немало достойних ХХ століття мозаїк, фресок, рельєфів, розписів, які сьогодні нищяться нинішніми захланними скоробагатьками. Щоб зробити незворотними процеси розвитку національного професійного мистецтва Стороженко звалює на свої, вже ослаблі від багаторічного протиборства з монстром соцреалізму, плечі ризиковану справу

створення навчально-творчої майстерні монументального мистецтва і храмової культури в оновленій Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури. На очах здивованих сучасників ентузіазм і любов помножені на неймовірне працелюбство приносять щедрі плоди: учні стають майстрами і, у свою чергу, на подобу своєму наставникові – учителями. В незалежній Україні тепер є своя, незалежна школа монументального і храмового мистецтва. Михайлові Бойчуку і мистцям-побратимам та їх учням, знищеним владою україножерів у 1937-1938 роках за любов до отчого краю це, певно, було б до вподоби.

Бережимо створене і започатковане мистцем Миколою Стороженком для нашої складної і не зовсім привітної для поетів епохи, щоб наші нащадки берегли і продовжили створене і започатковане нами.

ПЕТРУК Роман Ігорович

ст. викладач КДАДПМіД ім. М. Бойчука

**ЕТАПИ ВЕДЕННЯ РОБОТИ В ЕКСТЕР'ЄРІ КУПОЛА ХРАМУ
СВЯТОГО ІОАННА БОГОСЛОВА, ЩО У С. ВЕЛИКІ ДМИТРОВИЧІ,
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПІД КЕРІВНИЦТВОМ
ПРОФЕСОРА МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА**

Ключові слова: Микола Стороженко, Майстерня живопису і храмової культури НАОМА, купол, барабан церкви, ведення роботи, українське необароко, монументальне мистецтво, екстер'єр, живопис, композиція.

Актуальність дослідження етапів ведення роботи в екстер'єрі купола церкви під керівництвом професора Миколи Стороженка пояснюється необхідністю відродження, реставрації, будівництва нових храмів та їх оздоблення, глибокого аналізу мистецьких стилів, національних ознак, досвіду попередніх поколінь.

Відбувається аналіз стилю бароко, зокрема, розвитку українського образотворчого мистецтва у динаміці його історичного контексту.

За логікою Миколи Стороженка, саме стиль епохи бароко у культурі попередніх сторіч визначив головні напрямки сьогочасного мистецького руху, історичні передумови його поширення в Україні.

Досліджується створення формально-структурованої композиційної схеми іконописного ряду, що складається з восьми ікон, розміщених по колу ліхтаря храму. Введення в систему цілісного мислення, спіставляючи

композиційні елементи (декоративні плями, ритми, силует) природній ситуації - екстер'єру (кут і поле зору, висота, рух сонця).

На особливу увагу заслуговує обраний шлях на створення стилю, з опорою на основні засади бароко – необароко.

Завдяки професійно свідомому керівництву, професором М. Стороженком була згуртована команда студентів-однодумців Майстерні живопису і храмової культури Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури для втілення проекту.

Шлях розвитку етапів роботи від перших ескізів (ескіз, фрескіз, макет, підкартонник, картон) до завершених творів іконописного ряду вартій дослідження та поглибленого аналізу, опису.

Завдяки Миколі Стороженку можливо теоретизувати етапи ведення храмового розпису в інтер'єрі та екстер'єрі, виникає уявлення про методичні і мистецькі засади роботи.

ПИЛИПЕНКО Іван Якович

заслужений діяч мистецтв України, доцент,
керівник майстерні живопису і храмової культури
імені Миколи Стороженка НАОМА

ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНИХ РОБІТ НА СТУПІНЬ БАКАЛАВРА В УЧБОВОМУ ІКОНОСТАСІ ЗА ЕСКІЗАМИ М.А.СТОРОЖЕНКА

Методика роботи над учбовим іконостасом, впроваджена М.А.Стороженком: поетапний розгляд. Базова розробка на великому картоні 3х6 метрів макету іконостасу із подальшим вписуванням до нього образів (ікон) студентами-дипломниками. Переважно семестрові або дипломні роботи.

В теперішній час робота над наповненням іконостасу розпочинається студентами IV курсу в I семестрі із створенням індивідуальних ескізів. Наступний етап — колективне студентське обговорення напрацьованого і вибір найкращого ескізу для іконостасу таємним голосуванням з подальшим затвердженням стилю й загального кольору виконання.

Черговий крок передбачає індивідуальний вибір студентами образів (ікон), які вони будуть виконувати персонально з обов'язковим дотриманням загального ескізу й колективної думки. На вибір студента пропонується одна велика ікона або декілька маленьких сюжетів.

Такий методичний підхід до реалізації спільного завдання через індивідуальну працю сприяє вихованню вміння творчо працювати в колективі,

приймати загальні рішення, вибудувати діалог, критично мислити, продовжувати традиції Бойчуків.

Окрім того, вже у період навчання в майстерні студенти отримують позитивний досвід практичного впровадження результатів власної роботи у монументальних об'єктах, навички роботи із замовником й іншим поза творчим оточенням.

СМІРНОВА Дарья Андріївна
магістр архітектури, художник-графік

СВОЮ УКРАЇНУ ЛЮБИВ: ХУДОЖНИК-МОНУМЕНТАЛІСТ МИКОЛА СТОРОЖЕНКО

У творчій діяльності видатного українського художника-монументаліста і графіка, який володів унікальними, відродженими з давніх часів та авторськими мистецькими техніками й методами, професора Миколи Андрійовича Стороженка, ще від того часу, коли він 1976 року, після довготривалого періоду самовідданого навчання у Т. Яблонської, С. Григор'єва і творчої професійної роботи, розпочав свій більш ніж сорокарічний педагогічний шлях у Київському державному інституті (нині Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, далі – НАОМА), за численними спогадами не лише автора цього матеріалу, а й багатьох учнів, студентів, послідовників і колег – вирізнявся винятково високим рівнем духовної культури, людяності, надзвичайною працьовитістю, які служили підтримкою геніальної вираженості його самобутнього художнього Дару, який був, у першу чергу, реалізований Майстром в служінні Богові, людям і своїй улюблениці – Україні.

Відомий вислів “Свою Україну любив”, відноситься до постаті художника так само близько, як у самому своєму серці, у своїй добрій посмішці Майстер завжди плекав Добро і Любов до мистецтва і ближніх: своїх рідних, учнів, колег, зрештою – усіх, хто потребував його професійної й особистої підтримки і уваги.

Яскравим підтвердженням останньої думки є спогади багатьох послідовників, а також численні, багатожанрові твори, виконані упродовж всього періоду життя й діяльності, у різноманітних техніках – самобутніх, винайдених у невпинній роботі над собою. Нам, своїм учням, він заповідав: завжди підтримувати у собі особливе прагнення, особливий неспокій –

прагнення досконалості й високої майстерності. Але найбільш високі вимоги, за спогадами мистця, він мав дійсно до себе, дбаючи про збереження Духу, тепло душі й відданість мистецтву. Коментуючи процес творчості, академік звертав увагу художника на дуже важливий духовний компонент творчості: “Взявши в руку пензля – Ви творець. Якщо Ви транслюєте через руку тепло на кінчик пензля – душа Ваша жертвна, віддана Храму”.

Це невимірне тепло своєї душі Микола Андрійович вкладав в усі свої твори (з цього приводу неможливо забути ілюстрації до “Кобзаря” Тараса Григоровича Шевченка, яким він жив і називав – “Мій Шевченко”), серед яких особливо виокремлював роки роботи над мозаїчними монументальними панно в Інституті теоретичної фізики НАН України. З цього приводу художник, який не спав ночами, був присутній на заводах у процесі виробництва необхідних матеріалів, особисто контролюючи всі процеси створення останніх, часто згадував, як він “ослухався” порад тодішнього партійного керівництва (хоча пізніше, з притаманним Майстрові тонким гумором, погоджувався, що нині, ймовірно, ці тодішні керівники, напевне, йому б саме за це подякували!).

Тут мова йде про той факт, що, всупереч “порадам і натякам” створити тексти, які коментують мозаїки, російською мовою – навпаки, промовив рідною, українською, яку завжди плекав і беріг як в житті, так і в творчості. Зокрема, за словами Миколи Стороженка, в мозаїках Інституту теоретичної фізики НАН України «між порсунами і центром введені мозаїчні тексти блоками в один квадратний метр. Ось ці тексти: «Роз пошир удаль зір свій і розум коло», Г.Сковорода; «Щоб рід наш не був безсловесним неначе без словесності» (З грамоти львівського братства XVI ст.); «Уми завжди пов’язані невидимими нитями з тілом народу»; «Засів науки проросте для жнив народних».

Надзвичайно дбайливе, піднесене ставлення і любов до рідного краю й свого народу, втілювалося фактично в усіх роботах М.Стороженка: композиції “Шевченко і світ”; монументальному панно “Передчуття Голгофи”; сакральних композиціях, виконаних з використанням оригінальної техніки на основі холодної енкаустики у розписах церкви Миколи Притиска, зокрема – розписи купола цього храму з Образом Бога-Отця (м. Київ), Трійці, образів Архангелів Гавриїла, Михаїла, Рафаїла, Св. княгині Ольги, св. Миколая Мерлікійського; триптихах “Земний хрест”, “Різдво”, “Воскресіння”; ілюстраціях до видань “Українські народні казки”, творів Івана Франка, Лесі Українки тощо.

Особливо запам’яталися роздуми Миколи Андрійовича, якими він ділився зі своїми однодумцями – учнями майстерні живопису та храмової культури НАОМА, яку створив і очолював до останніх днів свого життя. Так, за його переконаннями, усвідомлення Святої Трійці, тобто Триєдність

світосприймання є потребою, природою українського народу, йде від української культури з часів сивої давнини: “На відміну від інших народів і держав, наші служителі української православної церкви саме "Трійцю" розташовують в серці храму, бані, як ознаку української відкритості, єдності, вселюбові”. Саме таке Світло своє душі – мистецьке, педагогічне, людське, – дарував Микола Андрійович Стороженко всім, хто мав щастя і честь творити, вчитися і жити поруч із ним.

СОЛОВЕЙ Олесь Васильович
заслужений діяч мистецтв України,
доцент,
в. о. завідуючого кафедри живопису і композиції НАОМА

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕЙНО-СИМВОЛІЧНОГО НАПОВНЕННЯ ПРОГРАМИ МОЗАЙЧНОГО ПАННО М.СТОРОЖЕНКА “УКРАЇНА СКІФСЬКА – ЕЛЛАДА СТЕПОВА”

Творчість видатного українського художника Миколи Андрійовича Стороженка надзвичайно багатогранна у своїх проявах. У колі творчих інтересів майстра були: станковий живопис, станкова та книжкова графіка, монументально – декоративне мистецтво. Він пройшов великий творчий шлях сповнений відкриттів та досягнень в царині метафізики площини, розумінні форми і пластики, застосуванні й удосконаленні різних технік і технологій, а подекуди, і винаході нових. Окрім цього він був глибоким мислителем з нестандартними думками на життя і творчість. Найкращим творам майстра властива філософічність і високість етичного послугу, часом, це викликало не безпідставно паралелі з широтою поглядів майстрів доби Проторенесансу та творчим генієм Леонардо да Вінчі до якого Стороженко мав великий пієтет.

У даній доповіді робиться акцент на одній із знакових робіт мистця – мозаїчному панно “Україна скіфська – Еллада степова” створеного майстром у 1989 -1991 роки ХХ ст. для пансіонату “Гілея” Херсонської області, неподалік селища міського типу Лазурне. Замовником цього об’єкту був Інститут електрозварювання імені Є.О.Патона, провідний науковий заклад, розробки якого були впроваджені в космічній галузі тодішнього СРСР. Це унікальне панно у 240 кв.м. було лише частиною концептуального задуму мистця - “Шлях України у віках”, яке мало бути втілено на 10 – ти площах корпусів пансіонату. Отже на сьогодні це перше, і останнє панно в цьому комплексі споруд. Символічною є і народження цього твору в руслі тих суспільно –

політичних подій і соціокультурної ситуації в часи т.зв. горбачовської перебудови, що призвело до тектонічного зламу Радянської імперії.

Художник завжди переймався долею України, намагався дошукатись її правитоків, але не вдавався до відкритих фольклорних цитувань, він перевертав Їх у форму надаючи їй метафізичного змісту. Трипільська культура, скіфи, були його опертям у пошуку національного підґрунтя. Давня Україна ототожнювалась в його свідомості з культурою і духом Середземномор'я. Мистець синтезує джерельну базу: артефакти доби Трипілля, Крито – Мікенської культури, написи на каменях Причорномор'я, міфи та перекази про гіпербореїв, еллінів, скіфів та персів. Він вбачав шлях до процвітання України через вісь аргонавти – “золоте руно”. На мозаїчній площині де розгортаються три сюжети: родовід Скіфа, битва царів Іданфірса і Дарія та Гелла – священний Овен. Це паралель до космологічних уявлень міфічно –релігійної свідомості скіфів. Микола Стороженко силою свого таланту сакралізує ці три сюжети з'єднуючи реальне з ірреальним, в основі яких вишуканою метафорою крізь всі три сюжети проступає образ України. За задумом художника у темі “Гелла - священний Овен” закодована програма для кожної держави, а Україні заповідь: добудь золоте руно, згуртуй аргонавтів , виховай Одісея! Тільки здобувши “золоте руно” можна стати богообраним народом, тобто через подвиг, офірою свого життя, без власного “золотого руна” народ без імені. Це код цього епічного панно.

ФЕДОРУК Олександр Касьянович

доктор мистецтвознавства, професор,
дійсний член (академік) НАМ України,
академік-секретар відділення
теорії та історії мистецтв НАМ України

МИКОЛА СТОРОЖЕНКО КРІЗЬ ПОГЛЯД ЖИВОГО СПРИЙНЯТТЯ

Микола Андрійович Стороженко з нами щодня, він наш друг і порадник і ми його сприймаємо крізь призму живого сприйняття. Для нас, його сучасників і ровесників, він є знаком випробування істинного на Людність і Талант, що воєдино поєднувалися в його особі. Від ранку до вечора – а він приходив кожного дня до місця своєї праці, рідної для нього НАОМА – його можна було побачити у майстерні, в аудиторії, у коридорах у колі рідних для студентів. І поняття «студент» для нього було від природи Істинне, від якості людського і людського. Коли Він встигав творити – а мистецькі професійні уподобання Вчителя подивляли широтою зацікавлень (монументальні розписи, малярство,

графіка, художнє оформлення книжок), і скрізь та завжди це був найвищий рівень виконання, а що допізна в його майстерні горіло світло, – усі либонь знали, або здогадувалися: працює, не встигає за дня.

Для усіх – не лише в Києві та й в усій Україні він був шанованою Постаттю; він був не просто художник-вчитель – він був Маестро, з фактів якісно та історично знаних, що прикладом власного життя навчає, як це робилося, скажімо, в давнину, можливо, у середовищі Лаври, коли до ікони ставилися, як до найвищої святості й цьому колись майстри навчали своїх учнів. Малювали майстри ікони, одягнені в біле... ознака чистоти мислення й душі. Він усміхався: світилася в його погляді доброта. Він виступав на різного роду зібраннях, конференціях, під час обговорень творів на виставках і т. д.: світилася мудрість. Він ділився переживаннями, хвилюваннями: спозирала щирість і відвертість. Він скрізь і усюди був наскрізь правдивий.

Нагадаю, що Миколу Стороженка довго не хотіли брати на працю до тодішнього художнього інституту, відхилялася кандидатура з різних політичних міркувань, мовляв, він є членом гельсінської групи (але це тема для окремого роз'яснення), він з націоналістичним ухилом (співав, до приміру, у хорі Леопольді Ященка, їздив до Косова, Коломиї святкувати Великдень). Хоча за Стороженком уже були розписи в інституті теоретичної фізики, монументальні композиції на різних об'єктах у Києві. Перед ним попереду стояла, однак, фундаментальна праця – уже за нових історичних умов розписи купола з Образом Бога-Отця церкви Миколи Притиска на Подолі в улюбленій ним необароковій версії. Мені доводилося не раз спостерігати: Микола Строрженко з кілька десятків разів щодня підіймається по риштуванню до самісінького верха на дванадцяти метрову висоту, скорчившись на самісінькій горі, бо місця не вистачало розмальовувати величну баню, з врахуванням архітектурного простору. А учням Володимиру Недайборщеві, Олесеві Соловію довірив розписи на опорних стовпах трансепту. До праці згодом долучилися інші студенти з числа однодумців (О. Цугорка, Д. Савченко). Цим прикладом виводжу свої судження до висновку: мудрий наставник обережно, з любов'ю завжди виводив учнів упродовж багатьох років своєї мистецько-багаторічної праці на просторий мистецький шлях.

Усі ми розуміємо: Микола Стороженко – це мистецька школа. Десять у 2010-му він зізнався, що вчителі й учні у мистецькій академії становлять сутність школи. Це поняття в НАОМА сьогодні не збережено і втрачено, не збережено через черствість людської душі, хоча як молитва линує, відчуваю, настанови самого Г. Нарбути і М. Стороженка про таку близькість – професор і студент.. Між обома я бачу одухотворений місток близькості і єдинодумства, між ними покладено калиновий місток історичної близькості, який вселяє

надію:дай-то Боже, аби традиція «вчитель-учень» не була втраченою! Настанова є суттю спадкоємності. Об'єднані в єдиномисленну цілість традиція й спадкоємність ферментують поняття школи. Якраз характер єдності і сприймали, відчуваючи взаємно довірливо, учні та Вчитель. Як твердив Микола Стороженко: у пізнанні відносин «я – ми» є кровний «не зримий, але явний зв'язок минулого з позачасовим», я би тут додав зі сьогоденням. Бо Стороженко важив на неповторність творчого мислення кожного студента («уявного в проявленому»), кожного зі своїх учнів («ми – школа». І це можуть підтвердити безкінечно віддані йому, поруч з Іваном Пилипенком, Олесь Соловей, Олександр Цугорка. Поруч з ними я бачу нинішнього з наймолодших Романа Петрука, одного з останніх, скажемо так, який жив і марив своїм вчителем, озвучивши в одній зі своїх статей у журналі «Образотворче мистецтво» поняття жертвовності й мудрості Пелікана-Вчителя. З далечі історичного проміжку 1973-2014-го років бачу відданих Вчителю учнів, з-поміж багатьох інших Володимира Недайборща, Михайла Гайового, Федора Григорова, Івана Гончара, Володимира Бовкуна, Володимира Панича, Лесю Пішу, Валерія Скрипку, Устима Федька... І скільки інших терпеливо відданих наразі не названо!.. Не випадково Олександр Цугорка з самопосвятою, коли не стало Вчителя, взявся оформити музей у селі В'язовому, що недалеко від Конотопа, на батьківщині Миколи Андрійовича, зробив це з властивою йому гідністю, рівною урокам, які він, сьогодні знаний майстер іконописного письма, виніс з майстерні Миколи Стороженка. Багато учнів, гостей було на відкритті музею у рідному селі Учителя, усі вони віддані йому через стежину шляхетної Пам'яті.

Для нас важливою є нерозривність, є нероздільність лінії, є чиста горизонталь академічної мистецької науки від минулого до сучасності. Оберегом на цій лінії стояв Микола Стороженко! Для мене є ясною просвітленість зв'язку Академія і Стороженко, зв'язку Школа і Храм, зв'язку Вчитель і Учні, зв'язку настанова Вчителя і мудрість студента. Тож не випадково на початку 90-х, коли художній інститут було перейменовано в академію, – йому повернули ту назву, яку вона отримала в роки Визвольних змагань при своєму народженні, – Микола Стороженко прийняв для себе важливе рішення художньо оформити «Кобзар» Тараса Шевченка. Десять років праці він присвятив цій величній праці, титанічній для мистця праці, освідчивши «У погляді з очниць Його читаю слово: «Молися, сину, за Україну Його замучили...»... І я молюсь.», – твердив з переконанням Микола Стороженко -- Український національний художник-педагог, і в цих понятійно простих озвученнях він у нашій пам'яті звищується до розуміння, що Стороженко є монументальна постать в обширі української мистецької

культури на перетині двох історичних епох. Ми розуміємо і Він це розумів, що Україна гідно виборює своє споконвічне право на незалежність, а її вільнолюбний український народ – на свободу і краще життя.

Отож шануємо Миколу Стороженка – художника, педагога, людину! Для усіх нас є він взірцевим прикладом слугування своєму народу, культурі, державі, – так прийнято це робити і роблять це в усіх мистецьких академіях Європи і світу.

ХАРЧЕНКО Поліна Вагифівна

учений секретар відділення теорії та історії мистецтв НАМ України,
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник, доцент

РОЗВИТОК ДУХОВНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ЯК КРЕДО ТВОРЧОЇ І ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА

В наш час багато говорять про якість освіти, зокрема – якість мистецької освіти. Свого часу це питання багаторазово порушувалося у стінах Національної академії педагогічних наук України, зокрема, такими вченими, як Г.Васянович, І.Зязюн, Н.Ничкало, Г.Падалка, О.Рудницька, О.Савченко та багатьма вченими в галузі вищої освіти. Також своє слово до цієї проблеми додали відомі зарубіжні педагоги-митці Я.Корчак, М.Монтессорі, Бетті Лу Лівер та багато інших. Тут домінують такі переконання, що вчитель – це людина, яка, в першу чергк, не затискує, а визволяє, не пригнічує – а підносить, не мене, а формує, не диктує, а вчить, не вимагає, а запитує, переживає разом з учнем багато натхненних хвилин (Я.АКорчак). У багатьох сучасних дослідженнях доводиться думка про те, що свідченням отриманого високого рівня освіти, зокрема, у сфері мистецтва, є високий рівень не лише моральних, душевних, а й духовних якостей особистості.

Ось з цього приводу приводить свою дефініцію відома далеко за межами нашої держави педагог, вчений О.Савченко, зауважуючи, що педагог вчить не для школи, а для повноцінного життя, яке вихованці прикрашатимуть своїм сумлінням і добрими вчинками. В свою чергу доволі складне поняття якості знань дослідник дефініціювала у такий спосіб: це характеристика результатів засвоєння останніх, що є багатомірним поняттям і включає безліч ознак, серед яких: повнота, глибина, усвідомленість, систематичність, гнучкість, конкретність, узагальненість, які виявляються через багатоаспектний аналіз результатів засвоєння і застосування знань. Тут треба чітко розрізняти три рівні

розвитку якостей людини, за Г.Васяновичем, відомим дослідником згаданої проблематики, моральні якості продиктовані існуючими суспільними вимогами; душевні – це вміння співпереживання та, певною мірою, емпатії, і, зрештою – духовні якості, це, передусім, прагнення пізнання свого вищого Я, своєї приналежності Творцю, своїх головних завдань щодо подолання певних вроджених вад, якостей характеру, які несуть у собі негативний особистісний компонент і заважають персональній еволюції особистості; усвідомлення Божественної природи та єдності з оточуючим світом. Саме на таких началах стояв у своїх педагогічних і творчих переконаннях Микола Стороженко.

Найбільш актуальним питанням у розвитку нашої нації та держави мистець і педагог вважав подальше вивчення і збереження культури українського народу, який, за його переконанням, створив унікальний генофонд одвічних цінностей – унікальну мову, мораль і етику нації. Завданням мистця, педагога, науковця, історика, політика, вважав М.Стороженко, є підвищення рівня духовно спрямованості нації, повернення і очищення високих морально-етичних норм в історії пізнання народних істин, вірувань, повчань і настанов, збереження і плекання української мови. Цитуючи Миколу Андрійовича, завжди пам'ятаємо його педагогічне й духовне кредо: “Життя – то незбагненне Диво. І ні побут, ні війни, ні, навіть, час, не в змозі подолати його докорінно. Подібно до всеоновлюючого Духу Творчості.ю воно воскресає щоразу, “воно знову оживає і сміється знову” (за Т.Шевченком)”.

ХРАПАЧОВ Олександр

старший викладач кафедри живопису і композиції НАОМА

ОДУХОТВОРЕННЯ У МИСТЕЦТВІ

У мистецькій освіті велику увагу приділяють методикам програмам подання інформації для створення досвідченого фахівця у своїй галузі. Ключовим елементом, при методичному поданні матеріалу, у створенні художнього твору є відображення правди життя через надання одухотвореності образу в образотворчому мистецтві.

Надання образу життя реалізовується шляхом реалізму. Реалізм, в свою чергу, прагне у мистецтві до правди. Правда художня глибша ніж просто правда. Художня правда – це перетворення суб'єктивного переживання у об'єктивне уявлення.

Коли твір завершений, ми не бачимо фарби чи полотна, бачимо живе, внутрішньо одухотворене зображення. В різних культурах і науках шукали різні шляхи для наповнення життям художнього твору. Не існує конкретних меж у психічному житті людини, і розуміння що є нормальним або не нормальним у поведінці має абстрактні форми. Але людство завжди дотримувалось певних гуманістичних ідей задля збереження цілності і стабільності соціального устрою; що проявилось і у мистецтві, як певні мистецькі періоди. Усі твори, характеризуючи ці періоди, мають дух свого часу.

Гармонії духу та майстерності велику увагу приділяли у стародавньому Китаї. Художник Су Ши (1036-1101 г.г.) сповідав вільну творчість, засновану не на аналітичному дослідженні деталей, не на тренуванні і практиці, а на вмінні шляхом інтуїції, дарованого згори натхнення вловити внутрішню сутність предмету. Зовнішня форма, за його думкою, сама по собі є тільки нежиттєва оболонка; видимий світ також, за думкою Су Ши, ілюзія, дійсними є тільки духовні відчуття, спроможні розкрити людині дійсну суть, душу речей.

Як зберегти образ від переродження, від духовного омертвіння, від художньої звички і зовнішньої привченності? Необхідна якась духовна підготовка перед початком творчості, кожний раз, при кожному повторенні його. Необхідний не тільки тілесний, але головним чином і духовний туалет перед живописом. Необхідно, перед творенням, вміти увійти в ту духовну атмосферу, в котрій тільки і можливе творче таїнство.

Цільність – це розуміння моральне. Таким чином ми шукаємо і зображуємо у пейзажі чи портреті цільність, чи красу цієї речі чи простору – складність розуміємо як цільне.

У творчому стані велику роль відіграє тілесна свобода, відсутність усякого м'язового напруження і повне підкорення всього фізичного апарату наказам волі митця. Завдяки такій дисципліні виходить суттєво організована творча робота, у котрій художник може вільно виражати тілом те, що відчуває душа.

Микола Стороженко Казав: «Натура стає основою художніх наук – перспективи, кольорознавства, анатомії та інтерпретації її в систему метафізичних начал. Кожна людина, її душа, мозок здатні вмістити безмежжя світу».

Сприйняття художнього твору відбувається у часі, як і будь-який стан чи дія. У більшості випадків час уявляють як текучу річку. Але час у кожного різний. Художник, щоб бути правдивим реалістом, повинен зображувати час. Фотографія, наприклад, передає людину з піднятою ногою чи коня, стоячого на одній нозі.

Істиний твір мистецтва створюється таємничим, загадковим, містичним чином «з художника». Відокремившись від нього, воно отримує самостійне життя, стає особистістю, самостійним, духовно дихаючим суб'єктом, ведучи також і матеріальне реальне життя. Художній твір не є випадкове явище, він живе, діє і приймає участь у спогляданні духовної атмосфери.

Нині до кола медіа-арту потрапляють такі напрями, як цифрове або комп'ютерне мистецтво, гейм-арт, інтерактивні інсталяції, нет-арт, пост-інтернет-мистецтво тощо. Класифікація медіа-арту ускладнюється застосуванням в багатьох творах одночасно кількох медійних засобів.

ЦУГОРКА Олександр Петрович,
заслужений діяч мистецтв України,
доцент кафедри живопису НАОМА

МУЗЕЙ МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА «НЕ КРИЧУЩЕ ДОСТОЇНСТВО ТВОРЧОСТІ»

Меморіальний музей Миколи Стороженка був задуманий та створювався як «АРТ» об'єкт за формою та суттю.

Музейний простір організований таким чином щоб розкрити перед глядачем світ творчих, мистецьких, духовних здобутків, та життєвий шлях художника.

В основу концепції експозиції закладено ідею фрагменту виокремленого із твору, та збільшеного до гіпер великого розміру, таке художнє рішення дає можливість по новому розкрити глибину творчості художника. Експозиція музею є гіпер наповненою, тобто паузи майже відсутні, а там де вони є, вони активні.

Шляхом відбору вдалося створити атмосферу глибокої багатогранної творчості художника. Микола Стороженко не просто художник а насамперед дослідник змісту форми, краси та гармонії.

Музей розділений на 6 залів.

Експозиція 1 залу розпочинається з художніх монументальних розписів під символічною назвою «Лабіринти життя», завдяки художньому рішенню сходова клітина набуває символічного звучання та викликає асоціації життєвого сходження митця через життєві лабіринти. Фронтальна стіна розпису оздоблена майстерно виконаним вітражем «Солярний знак безкінечності» який символізує вічне прагнення досконалості. Завершується огляд першого залу символічним вітражним розписом на склі «Сонце слави». Виконали монументальні роботи студенти 5 курсу «Майстерні живопису та храмової культури» (Коваль Валентин, Коваль Анжеліка, Хміль Христина, Кириченко Юлія, Факш Діана та Луговська Ганна) під керівництвом Цугорка Олександра.

Експозиція 2 залу символічно розпочинається з останнього завершеного твору художника «Передчуття Голгофи», і переходить до ознайомлення з дитинством юного художника. Левова частина залу присвячена родині, Миколи Стороженка, родинні фотографії та рукописні листи тісно переплітаються з творами художника і створюють єдиний художній ансамбль який розкриває перед глядачем середовище у якому формувався художник.

3 зал, він найбільший, і присвячений монументальним творам, мозаїки «Україна скіфська-Еллада степова», «Києво-Могилянська Академія XVII-XVIII» та енкаустичні розписи «Церкви Миколи Притиска» «Княгиня Ольга», «Миколай Чудотворець», «Стрітеня», «Трійця» та Архангели, також експонуються власноруч виготовлені інструменти художника. У експозиційних вітринах експонуються альбоми, каталоги, книги, усі видання у яких друкувалися твори художника.

4 зал присвячений «Кобзарю». Цей зал має аскетичний характер, у ньому експонуються усі твори із циклу «Мій Шевченко» присвячені творчості Тараса Григоровича Шевченка. Експозиція залу оздоблена збільшеними фрагментами рукописів художника та ілюстраціями до «Кобзаря». У цьому ж залі експонується відливok правої руки художника.

5 зал присвячений «Майстерні живопису та храмової культури» у Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури. Тут представлена розгорнута експозиція педагогічної діяльності Миколи Стороженка: його власні етюди до академічних постановок, роботи студентів, самостійні ікони та творчі роботи учнів, також експонуються фото матеріали які передають робочу атмосферу майстерні.

6 зал присвячений сім'ї, портрети Раїси Олександрівни – дружини художника, портрети сина Максима, також у цьому залі експонуються ілюстрації до «Українських народних казок».

Створення нових сучасних музеїв є необхідним у всі часи, це дає можливість молодому поколінню знати свою історію та розвивати культуру і мистецтво.

Ініціатива створення музею, місцева влада.

Голова Конотопської райдержадміністрації Микола Горбенко,

Голова Конотопської районної ради Анатолій Боярчук,

Заступниця голови райдержадміністрації Тетяна Шерудило.

Керівництво Конотопського р-н. спочатку звернулися до Міністерства культури де їх спрямували до НАОМА. Керівництво НАОМА звернулося до учнів Миколи Стороженка, усі схвально сприйняли цю ідею.

Реалізував цей масштабний проект Цугорка Олександр, і самостійно розробив концепцію музею. Проект розроблявся з вересня 2017 по липень 2018р.

ШАМОНІН Олександр Геннадійович
науковий співробітник відділу науково-
координаційної діяльності та інформації НАМ України

ПОСТАТЬ МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА В АСПЕКТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЖИВОПИСУ І МУЗИКИ

Багатогранна, неординарна творча особистість Микола Стороженка все настійніше привертає увагу дослідників. Одним з маловивчених аспектів діяльності Майстра є взаємозв'язок його надбання із музичним мистецтвом. Митець наголошував, що «мистецтво - це і спів, і музика, воно скрізь...».

У такому сенсі творчість М.А.Стороженка усвідомлюється у кількох взаємопов'язаних напрямках: феномен «музичного» в його доробку, постаті музикантів – герої його робіт, взаємозв'язки й творчі контакти митця із сучасними українськими композиторами, роздуми М.А.Стороженка про музичне мистецтво тощо.

Музика ніби живила думку митця. Навіть побіжний огляд його робіт переконує, що багато з них народжувались як справжня симфонія. Передусім - у грандіозне полотно «Передчуття Голгофи». Воно асоціюється із потужним сонатно-симфонічним циклом: складним, філософським, багатоплановим, який у своїх узагальнено-символічних вимірах розгортається у логічно-виважену композицію з насиченою динамікою наскрізного розвитку. Тому спосіб мислення художника – це істинний симфонізм, в якому, за висловом академіка Бориса Асаф'єва, панують безперервність і процесуальність свідомості у взаємопов'язаності кожного елемента.

Масштабність таланту Миколи Стороженка притягала увагу багатьох музикантів. Серед них - визначна сучасна композиторка Леся Дичко. Обоє митців споріднює масштабність і поліфонізм творчості, сакральні мотиви, істинно національне, епіко-романтичне світовідчуття, органічний зв'язок із давньою фольклорною традицією, бароковою культурою, інтерес до історії, народно-національного характеру поданих найновішими сучасними техніками.

Талант Л.В.Дичко розкрився у різних жанрах, але передусім у хоровому. Її композиціям властиві пошуки нової колористичності. Подібно до М. Стороженка, мисткиня у своїй хоровій музиці, духовних творах постійно віднаходить нові звукові кольори. Вони надають її творам особливості об'ємності, просторовості. Це - ще одна типологічна риса, яка зближує обоє митців. Для творчості Л. Дичко також характерне гостре відчуття часу, а в

ньому численні відтінки, фарб, де стираються грані між театром, музикою, живописом, архітектурою. Світовідчуттєво композиторки близька ідея синкретизму, передачі у звуках *кольорової пластичності* творів образотворчого мистецтва..

Показово, що з юнацьких років Л.Дичко серйозно вивчала живопис. Її пов'язують творчі і дружні контакти з багатьма художниками.

М. Стороженко був одним з тих, хто значною мірою впливав на уяву і фантазію Л.Дичко, її художню свідомість.

У 2016 р. композиторка створює симфонічні фрески «Джерело» - «Моя Україна» для солістів, жіночого, чоловічого, мішаного хорів та симфонічного оркестру. Твір є своєрідною рефлексією на картини сучасних українських художників, академіків Національної академії мистецтв України – Андрія Чебикіна, Василя Гуріна, Віри Кулеби-Барінової, Олександра Дубовика, Володимира Прядки і Миколи Стороженка. І саме композиція за фресками Миколи Стороженка увінчує цикл симфонічних фресок «Джерело».

До створення цієї музики композиторку надихнув розпис куполу церкви Миколи Притиска у Києві. Це - одна із фундаментальних робіт М.Стороженка. Сакральна композиція виконана з використанням оригінальної техніки на основі холодної енкаустики. («Трійця», архангели «Гавриїл», «Михаїл», «Рафаїл», «Уриїл», «Св.Миколай Мерлікійський», «Св. княгиня Ольга» створені у 1998—2000рр.). Свого часу Микола Стороженко запросив композиторку до храму і багато розповідав про історію цього розпису. Це надзвичайно вразило композиторку, як і та піднесеність, об'ємність, яка постає у фресках М.А.Стороженка. Рефлексією на них постала фінальна шоста частина симфонічних фресок – своєрідний гімн величі творчого духу, філософії мудрості.

ЮР Марина Володимирівна

кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник ІПСМ НАМ України

ШЕВЧЕНКІАНА МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА: ПРОСТІР ІННОБУТТЯ

Творчість Миколи Андрійовича Стороженка багатогранна і обіймає не лише візуальні практики, а й філософські та літературні інтенції. Синтетизм, як концепція, що визначала творчі спрямування групи Набі у кінці ХІХ століття, через поєднання різних художніх стилів, може без застережень застосовуватися і до творчого методу Миколи Стороженка, але доповненого його філософськими роздумами та прозою. Саме у такій синергії постала

Шевченкіана визначного українського художника. «Кобзар» Тараса Шевченка став для митця джерелом у осягненні глибин української історії, культури, нації, національної ідеї, духовності, вітальності народного мистецтва, буття українського народу. Поезії Т.Шевченка надихали і допомагали верифікувати зображувані історичні події. Це визначило концепцію творення Шевченкіани, яка ґрунтувалася на основі цілісного відображення ідеї літературного твору, а не ілюстрування окремих його мотивів. Візуалізація різних за часом подій у одному художньому просторі твору, а також введення у канву образів самого автора поезій, зумовлювало певні часо-просторові зсуви, що визначило принципи організації композиції як поліпросторової. Як говорив Микола Стороженко: «У Шевченка все говорить з усім, все промовляє, звучить і рухається. Таку поезію в реальну форму не втиснеш». Тому Микола Стороженко моделює простір інобуття, відображуючи опредмечений у шевченкових віршах ідеальний образ через власне суб'єктивне його прочитання. Таке подвійне кодування зумовлювало відповідну рефлексію — двоїстість або дуальність Шевченкового і Стороженкового світу в художньому просторі твору. Динаміка розгортання світів у творі мала дискретний характер, але це не був хаос, митець виділяв смислово домінанту, як начала руху і ритму.

Створений Миколою Стороженком протягом 1985—2004 років цикл творів за «Кобзарем» налічує 42 живописних композиції, виконані у змішаній техніці (картон, левкас, акварель, темпера, холодна енкаустика). В авторській оригінальній художній інтерпретації поезій Шевченка показано трагічну долю українського народу від Київської Русі до сьогодення. Митець віртуозно оперує художніми засобами «розгортаючи» події у просторі і часі, художнє вирішення яких збагачене стильовими нашаруваннями маньєризму, бароко, романтизму, імпресіонізму, експресіонізму. Як відмічав художник, «Кобзар» треба осмислювати космічно, адже в його поезії можна побачити буквально кожен прояв світу». Тому він вивчав Шевченка протягом життя, прагнув зрозуміти масштаб власне постаті і його творчості через інтуїтивне пізнання, що сприяло віднайденню формули художньої репрезентації поезій через світовідчуття автора.

ЯКИМЕЧКО Микола Богданович

заслужений діяч мистецтв України

доцент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації навчально-наукового Інституту мистецтв ПНУ ім. Василя Стефаника

КОМПОЗИЦІЙНИЙ ПОШУК ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ

Останніми роками на різноманітних виставках все частіше бачиш твори з пленерів, переважно етюдного характеру та досить великі за розміром, як псевдокомпенсацію за відсутність композиційного пошуку. Далеко не завжди в таких роботах присутній, власне, образ природи. Є митці, які і в поважному віці працюють виключно з наративом і не створюють авторських композицій. Отже, існує невидимий бар'єр, який не кожен наважиться здолати. Мова йде про здатність створювати власні композиції, а не лиш відобразити навколишнє. Етап відображення відносимо до процесу отримання освіти в навчальному закладі, де необхідною умовою є оволодіння максимально широкою палітрою виражальних засобів.

На кафедрі образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації навчально-наукового Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника на спеціалізації «Малярство» щосеместру практикуємо вивчення нової малярської техніки: жовткова темпера, акрил, воскова емульсія, холодна енкаустика, багатошарове малярство з поліваріантністю підмальовків тощо. Паралельно лекційному курсу, виконується робота в матеріалі. Студенти обирають тему і, впродовж певного часу, працюють над ескізами. Цей процес є визначальним для подальшої матеріалізації народженої ідеї і формування творчої особистості, здатної на самостійне вирішення мистецьких викликів. Акцентуємо увагу на цікаву пляму-силует зображення в цілому, ритмічну складову, контраст величин форм, виразну тональну градацію, асиметричність і рівновагу, чергування площинності і об'ємності, насичену деталями площину і незайману поверхню, взаємопроникність форм, контраст фактурного і гладкого, вишуканий колорит.

Показовим було створення Миколою Стороженком і його учнями багатофункціональної інсталяції з білого і крафтового паперу та кількох драперій в стінах навчально-наукового Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Це дійство відбулося в присутності десятків зацікавлених студентів і викладачів. Локація створювалась як тимчасова, а проіснувала більше року, дозволила гармонійно

розширити рамки образного мислення студентів, стала вдячним тлом для створення вишуканих натюрмортів та постановок живої натури.

На пам'ять приходять видатні постаті образотворчого мистецтва України: Іван Задорожний, Олександр Івахненко, Віктор Гонтаров, Феодосій Гуменюк, Микола Стороженко, - яскравий приклад віднайдення себе в творчості. Корифеї, кожен з яких досконало володів академічною грамотою, яку згодом підпорядкував процесові авторського образотворення. Їх індивідуальне бачення, багаторічна внутрішня робота над пошуком власної мистецької мови, дали переконливий результат - кожен з них міг не ставити підпис під твором, оскільки авторство було очевидним, а їх творчий доробок став вагомим внеском в культурно-історичну скарбницю українського образотворчого мистецтва.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ДВНЗ ПНУ ім. В. Стефаника – Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ІПСМ НАМ України – Інститут проблем сучасного мистецтва Національної
академії мистецтв України

КДАДПМіД ім. М. Бойчука – Київська державна академія декоративно-
прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

НАМ України – Національна академія мистецтв України

НАОМА – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

НТУУ «КПІ» ім. І.Сікорського – Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»